

# İKTİSAT VE MALİYE

## MİLLÎ TASARRUF HESABIMIZDAKİ GELİŞMELER

Aydın YALÇIN

Son zamanlarda millî gelir ve masraf hesabımız üzerinde yapmış olduğumuz bazı araştırmalar, son senelerde iktisadî hayatımızın gelişmesi ve karşılaştığımız bazı meseleler üzerinde kemmi tahlillerde bulunmamıza ve bazı dikkate değer neticelere erişmemize imkân vermiştir (1). Bu yazımızda, yaptığımız araştırmaların neticeleri üzerinde bazı tahlillerde bulunmak istiyoruz.

Millî masraf hesabımızın elde edilmesine imkân veren tablo, millî kapital hesabımızı gösteren 1 No. lu tablodur (2). Bundan sonraki tablo Millî Masraf hesabımızı göstermektedir. (Tablo 2). Burada millî masrafın başlıca üç sektöre nasıl dağılmakta olduğunu görmekteyiz. Dış âlem sektörü, tetkik sahamızdaki 6 sene esnasında Türkiye'den dışarıya sermaye ihracı mevzuubahs olmadığı için, bu tablo içinde yer almamıştır. Müteakip tablo (Tablo. 3) bize ferdlerin sarfedilebilir gelirini (Private disposable income) vermektedir (3). İşte bu üç tablo daha sonra elde edeceğimiz müş-tak ve tahlili tabloların esas mutalarını vereceklerdir.

Bu yazıda araştıracağımız esas mesele, millî gelirin masraf şeklinde hangi sahalarda kullanıldığı, bu kullanılışın şekil, hacim ve istikameti, umumî iktisadî gelişmemiz ve karşılaştığımız meselelerin izahında bu masraf tarzının oynadığı roldür.

- (1) Bu araştırmayı yaparken temaslarımda son derece istifade ettiğim FOA İktisadî Müşaviri Prof. H. Chenery'ye yardımları için teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Bununla beraber bu araştırma ve tahlillerin hata ve kusurlarından da şahsan mes'ul bulunduğumu belirtmek isterim.
- (2) Bu tablonun sayfa altı notlarında da görüleceği üzere, hususî tasarruf diğer tasarruf kaynaklarının (devlet, müesseseler ve dış âlem) mecmuunun, yekûn yatırımlardan çıkarılması suretiyle hesaplanmıştır.
- (3) Bu araştırma ve tahlilde millî hasıla, gayrı safi millî hasıla, millî gelir, piyasa fiyatında millî gelir, maliyet fiyatında millî gelir, geçinme endeksiyle indirilmiş millî gelir, sarfedilebilir hususî gelir, hususî millî gelir, ferdi millî gelir vs. gibi millî gelir hesabı ve tahliline müteallik mefhumlar için, bu sahada yazılmış umumî mahiyetteki kitaplara müracaat edilmelidir.

**TABLO : 1**  
**Milli Tasarruf Hesabı**  
(Milyon olarak)

1. Kaynaklar	1948	1949	1950	1951	1952	1953
2. Umumî Devlet tasarrufu	126	41	161	196	385	426
3. Devlet İktisadî Teşekküllerinin tasarrufları (* )	70	116	78	163	190	131
4. İşçi Sigortaları kurumu	5	3	10	15	34	30
5. Emekli sandığı	—	—	92	94	90	73
6. Hususî tasarruflar (** )	599	702	757	835	1.061	1.296
7. Memleket tasarrufu	805	862	1.098	1.303	1.760	1.956
8. Dış alem (***)	220	118	62	227	440	240
9. Mecmu tasarruf ve yatırım.	1.020	980	1.160	1.530	2.200	2.190

(\* ) 1951 senesine kadar olan malûmat V. Eldem'in hazırladığı tablolardan 1952 ve 53 e ait olanlarda şahsi temaslarımla topladığım malûmata müsteniden yaptığım hesaplarla temin edilmiştir.

(\*\* ) Bu kalem, 2, 3, 4, 5 ve 8 sütunlarının mecmuunu 9 dan çıkarmak suretiyle bir bakiye hesabı olarak elde edilmiştir. 9 H. Chenery'nin yaptığı hesaplardan alınmıştır.

(\*\*\*) Dış ticaret açığımızdan 1951 senesinde 20 milyon, 1952 de 100 ve 1953 de de 111 milyonluk Millî Savunma karşılık paralar sarfiyatı düşülmüştür.

**TABLO : 2**  
**Milli Masraf Hesabı**

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
		(*)				
Devlet carî masrafları	1218	1171	1293	1331	1501	1704
Yatırım	1020	980	1160	1530	2200	2190
Hususî istihlâk	7115	6861	7702	8892	9256	10148
Carî piyasa fiatiyle G S M H	9353	9012	10155	11753	12957	14042

(\*) 1949 senesinde 14 aylık bütçe içinde devletin cari masrafları 1.366 milyon T. L. dir.

Tablo. 2 de göze çarpan en mühim hadise istihlâkimiz 2 milyar 823 milyon T. L. kıymetinde arttığı halde, tasarruf ve yatırım 1 milyar 170 milyon kadar yükselmiştir. Buna mukabil devlet istihlâki ancak 687 milyon bir artış kaydetmiştir. Başka bir deyimle 6 sene esnasında istihlâk cari fiatlarla takriben % 29 civarında arttığı halde, yatırım ve tasarruf % 100 den fazla bir yükselme kaydetmiştir. Bu son zamanlarda memleketimizde bariz bir surette kendini gösteren iktisadî kalkınmanın hem sebebi hem de neticesi olarak telâkki edilmelidir. Carî fiatlarla Gayri Safi Millî hasıla bu devre esnasında % 32,4 artmıştır. Tasarruf ve yatırım arttıkça millî iktisadımızın prodüktivitesi yükselmiş, yükselen prodüktivite de millî hasılayı arttırmıştır. Artan millî hasıla da, ferdlerin daha yüksek bir hacimde tasarruf ve yatırım yapmalarına imkân vermiştir. Tablo. 1 de dikkati çeken diğer bir nokta millî ekonomimizin emrinde olan umumî yatırım ve tasarruf fonlarının oldukça mühim bir kısmının dış âlemden gelmesi ve bunun son senelerde daha da artmaya başlamasıdır. Bu nisbet Tablo. 4 den de görüleceği üzere 1951 de % 15, fakat 1952 de % 20 ye çıkmış, 1953 de ise bir çok tahditler sayesinde % 10 a indirilebilmiştir. Bu bize memleket içinde teşekkül eden tasarrufun yatırım haline gelirken, mühim bir kısmının döviz karşılığının dışardan temin edilmesi gerektiğini hatırlatan bir hadise olarak görünmektedir. Burada dış ticaret açığımızın bazı bünyevî unsurlarını da müşahede etmekteyiz.

Tablo. 1 i tetkik ederken gözümüze çarpan diğer bazı hususiyetler de şunlardır. Yerli yatırım ve tasarrufların (Domestic saving) mühim bir payı son senelerde devlet ve müesseseler sektöründen gelmektedir. Filhalka hususî tasarruf aynı devre esnasında iki misli arttığı halde devlet sektörünün tasarrufları üç misli artmıştır. Bu bize 1950 den itibaren devletin umumî tasarruf ve yatırım hacmindeki nisbî payını takriben üçte bir nisbetine çıkarttığını ifade etmektedir. Bu hadise iktisadî kalkınmamızda devlete düşen mühim payı bilhassa göstermekte ve yeni devletçilik anlayışımızda meydana gelen değişmeyi tebarüz ettirmektedir. Devlet ve âmme müesseselerinin umumî tasarrufun takriben % 30 unu temin etmesi, iktisadî kalkınmanın yalnız hususî teşebbüs tasarruf ve yatırımları ile başarılamiyacağını bize bilfiil isbat eden en mühim bir hadisedir. Bu bakımdan nazari ve doktriner devletçilik-hususî teşebbüs münakaşalarında, son senelerin bu tecrübesi ve vakıasını daima hatırlamak icabeder. İktisadî kalkınmamızda devlete daha çok yer verdik ve bundan sonra da daha çok yer vermek mecburiyetindeyiz. Tablo. 5 bize devlet fonlarının cari masraflarla yatırımlar arasında hangi nisbetler dahilinde dağıldığını göstermektedir. Son senelerde umumî masrafın beşte birinden fazlası yatırım sahasına akmaktadır. Tablo. 6 dahilî tasarrufla devletin umumî ta-

TABLO : 3  
Sarfedilebilir Gelir

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
G S M H carî piyasa fiyatıyla	9,353	9,012	10,155	11,753	12,957	14,042
Amortisman	—	—	—	—	—	—
Vasitasız vergiler	367	381	—	—	—	—
Carî piyasa fiyatıyla millî gelir.	8,098	7,683	8,771	10,177	11,080	11,950
Vasitasız vergiler	—	—	—	—	—	—
Müessese tasarrufları;	548	567	581	463	589	719
Devlet ihtisali teşekkülleri	—	—	—	—	—	—
İşçi sigortaları	70	116	78	163	190	131
Emekli sandığı	—	—	—	—	—	—
	5	3	10	15	34	30
	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—
<b>Yekûn...</b>	<b>623</b>	<b>686</b>	<b>761</b>	<b>735</b>	<b>903</b>	<b>953</b>
Âmme borcu faizleri	58	59	58	56	56	(57)
Nakiller	37	39	41	35	39	(39)
	95	98	99	91	95	96
<b>Yekûn...</b>						
Ferdi sarfedilebilir gelir.	7,570	7,095	8,109	9,533	10,272	11,093

**TABLO : 4**  
**Tasarruf Kaynaklarının Nisbi Önemi %**

Kaynaklar	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Amme tasarrufları	20	16	30	31	32	30
Hususi tasarruflar	54	72	65	54	48	59
Dış alem	16	12	5	15	20	10
<b>Yekûn tasarruf</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

**TABLO : 5**  
**Amme Cârî Gelirlerinin Kullanılışı**  
(Milyon olarak)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Cari masraflar	1.218	1.366	1.293	1.331	1.501	1.905
Yatırım masrafları	126	41	161	196	385	426
%	10,3	3	12,2	17,7	25,6	22,3

**TABLO : 6**  
**Devlet Tasarruflarının Nisbi Önemi**  
(Milyon olarak)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Memleket tasarrufu	805	867	1.098	1.303	1.760	1.956
Devlet tasarrufu	126	41	161	196	385	426
%	15,6	4,6	14,6	15,0	21,8	21,7

**TABLO : 7**  
**Net Millî Tasarruf**  
(Milyon olarak)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Gayri safi tasarruf	1.020	980	1.160	1.530	2.200	2.190
Amortisman ve aşınma	367	381	397	444	490	540
Net sermaye teşekkülü	653	599	763	1.086	1.710	1.650

sarrufunun karşılıklı nisbetlerini vermektedir. Burda devlet tasarrufunun nisbî payının bilhassa son iki sene içinde % 20 den fazla çıktığı müşahede edilmektedir.

Tablo. 7 memleketimizde sermaye teşekkülü hadisesini gösteren mutâları ihtiva etmektedir. Gayrı safî yatırımdan amortisman payı çıktıktan sonra geriye kalan bakiye, iktisadî cihazlanmamızı temin eden net tasarruf ve yatırımları vermektedir. Aynı devre esnasında net sermaye teşekkülü takriben üç misline yakın artmış bulunmaktadır.

Bu umumî müşahedelerden sonra, Türkiye'de millî sermaye hesabında vukua gelen gelişmelerin dahilî ve haricî muvazene ve istikrarımız bakımından oynadığı rollerin tahliline geçebiliriz. Burada umumî hatlarını biraz evvel belirttiğimiz sermaye teşekkülü hareketinin kaynakları ve finansmanını her şeyden evvel tahlil etmemiz icabeder.

### **Dahili kaynakların kullanılışı ve iktisadî muvazene**

Yukarıda dış âlemle hesabımızı ancak sermaye ithali, yani dış âleme borçlanma ile kapatmak mecburiyetinde kaldığımızı ifade eden, dış ticaret açığımızı temas etmiştik. İktisadî sistemimizin dış âlemle olan münasebetlerinde meydana gelen bu muvazenesizliğin amillerini araştırmamız icabetmektedir. Bundan başka hakikî fiat hareketlerini kâfi derecede aksettirmede, yerli ve yabancı müşahitler tarafından teslim edilen, fiat endekslerimize göre, fiat seviyemiz (toptan eşya fiatları) 1948 den 1953 senesi (7 aylık vasatî) ne kadar % 6.6 yükselmiştir. Hakiki fiat yükselmelerinin bu nisbetin epeyce üstünde olduğu bilinmekle beraber, elimizde henüz ilmi bir şekilde ortaya konmuş alternatif bir müş'ir bulunmadığı için, biz bu resmî müş'iri tahlilimize esas olarak alabiliriz. Bu takdirde seneden seneye tedrici bir şekilde fiatların artması ve bu fiat artışının bilhassa son sene içinde oldukça göze çarpar bir şekilde hızlanmasının sebeplerini de araştırmamız lâzımdır. Başka bir tabirle dahili ve harici muvazenemizin istikrarını bozan amillerin tahlili bu kısımda inceleyeceğimiz mevzuu teşkil etmektedir.

Tablo. 8 bize 1948 denberi gayrı safi milli hasılamızda meydana gelen senelik artışların hangi sahalara gittiğini ve nerelerde kullanıldığını göstermektedir. 1949 senesinde gayrı safimilli hasılada meydana gelen eksilmeler, yatırımlarda 40 milyon, istiklâkde 244 milyon bir düşme buna mukabil devlet harcamalarında 37 milyon liralık bir eksilme yüzünden 341 milyon liraya baliğ olmuştur. Başka bir tabirle devletin 37 milyonluk bir harcama tasarrufuna imkân vermek için, yatırımları 40 milyon hususî istihlâk masraflarını da 244 milyon lira civarında kısmak icabet-

miştir. Millî gayrı safi hasılâda 341 milyonluk bir eksilmeyi, muhtelif sektörler arasında başka türlü tevzi etmek mümkün olmamıştır. 1950 senesinde GSMH (Gayrı safi millî hasılâ) da meydana gelen 1143 milyon liralık artış 180 milyonu yatırma, 841 milyonu ise istihlâke gitmek suretiyle kullanılmış bulunmaktadır. 1951 senesi GSMH artışının kullanılış tarzı da 1950 senesininkine benzemektedir. Yalnız bu sene devlet de eşya ve hizmetler üzerine carî masraflarını artırmıştır. En enteresan dağılış şekli, içerde ve dışarda iktisadî muvazenemizin ciddi bir surette bozulmaya yüz tuttuğu 1952 ve 1953 seneleri içinde müşahede edilmektedir. 1952 senesinde GSMH daki artış 1 milyar 204 milyondur. Bu miktardan yatırım ve tasarruf hesabı 670 milyon, devlet carî masraf hesabı 170 milyon, ferdi istihlâk hesabı ise ancak 364 milyon yap alabilmiştir. Burada bilhassa yatırım hesabının aldığı büyük paya dikkati çekmek yerinde olur. 1953 senesine gelince GSMH artışı 1085 milyondur. Devlet bu senenin munzam gelirinden 203 milyonu almıştır. Ferdler ise istihlâk masraflarını 892 milyon ile artışımlardır. Arada kalan 10 milyonluk açık ferdlerin bu miktarda bir meblâğı, geçen devreye nisbetle daha az tasarruf etmeleri suretiyle mümkün olabilmıştır. Başka bir deyimle, ferdlerin veya devletin istihlâk seviyesindeki artış, ancak bu miktar bir meblâğın kapital hesabından aktarılması ile temin edilebilmiştir.

1952 ile 1953 senesinde munzam GSMH'nin bu şekilde bir dağılmaya müncer olmasında en mühim amil, yukarda da işaret ettiğimiz gibi, devletin takip ettiği masraf politikasıdır. Çünkü yatırım, devlet istihlâki ve hususi istihlâk masrafları arasında, devletin istediği şekilde kontrol edebileceği masraflar, devlet yatırım ve carî giderleridir. Ferdi istihlâklar ancak, ferdi gelirlerdeki artış ve eksilişle değişirler. Marjinal istihlâk temayülü mefhumu işte, gelirle istihlâk talebi arasındaki bu münasebeti ifade etmektedir. Bu münasebet kısa vadeler içinde ve muayyen hadlar dahilinde oldukça sabittir. Tablo. 9 ekonomimizde marjinal tasarruf temayülünü göstermektedir. Marjinal tasarruf temayülü, marjinal istihlâk temayülünün diğer bir veçhesidir. Türk ekonomisinde marjinal istihlâk temayülü Tablo. 9 da görülmektedir. Bu tabloda, Tablo. 3 den alınan ferdi sarfedilebilir gelirlerin senelik artışları, senelik hususi tasarruflara nisbet edilerek bulunmuştur. 1948 senesinin sarfedilebilir ferdi gelirleri yekûnu 1951 inkinden çıkarıldıktan sonra kalan bakiye 1.963 milyon T. L.) 1948 le 1951 senesi tasarrufları arasındaki farka (236 milyon) nisbet edilirse % 12 elde edilir. Binaenaleyh bu seneler arasında marjinal tasarruf temayülü takriben % 12 dir. Buna mukabil daha normal iktisadî inkişaf seneleri olan ve bir birine nisbeten yakın devrelerdeki durumu verebilecek olan 1950 ve 1951 marjinal tasarruf temayülleri ise Tablo. 9 dan da görüleceği üzere % 5.4 dür. Buna mukabil

1952 ve 1953 senelerinde marjinal tasarruf % 30,5 ve % 28,6 gibi son derece yüksek nisbetlere çıkarmaktadır. Bu durum neyi ifade eder, şimdi bu hususu tahlil edelim.

Fiatların normal olduğu senelerde gerek müteşebbislerin yatırım ve tasarruf temayülleri, gerekse müstehliklerin istihlâk talepleri her memleketin tabii gelişme imkânları, gelir durumu ve seviyesi, hayat standardı, birikmiş yatırım ve istihlâk taleplerinin hacmi v. s. gibi amillerin tesiri altında kalarak taayyün eder. Başka bir tabirle ferdler fiatların nisbeten müstekar bulunduğu seneler içinde, gelirlerini kendi istek ve tasavvurlarına göre muayyen bir şekilde tevzi etmek üzere plânlarlar. Buna iktisat terminolojisinde gönüllü veya ihtiyari tasarruf (Ex Ante

**TABLO : 8**  
**Millî Masrafta Senelik Değişmeler**  
(Milyon olarak)

	1949	1950	1951	1952	1953
G S M H da senelik Artış	— 341	1143	1598	1204	1085
Yatırım	— 40	180	370	670	— 10
Devlet istiklâki	— 37	122	38	170	203
Hususî istihlâk	— 244	841	1190	364	892

**TABLO : 9**  
**Marjinal Tasarruf Temayülü**

	1949	1950	1951	1952	1953
Tasarrufda bir sene evveline nisbetle artış	103	55	78	226	235
Sarfedilebilir gelirden bir senelik artış	— 475	1014	1424	739	821
Marjinal tasarruf temayülü		5.4 %	5.4 %	30.5 %	% 28.6
İhtiyari tasarruf (% 12)				88	98
Enflasyon açığı				138	137



(saving and investment) adı verilir. Bu manada tasarruf ve yatırım birbirlerine müsavi değildir veya mutlak surette müsavi olmak mecburiyetinde değildir. Buna mukabil yatırım ve tasarrufun bir de yatırım ve tasarruf birbirlerine müsavi olmadığı zaman meydana gelen fiat değişimleri dolayısıyla, birbirlerine müsavi hale getirilmesi hali vardırki buna da iktisat terminolojisinde mecburî tasarruf ve yatırım (Ex Post saving and investment). Bu manada ve bu takdirde yatırım ve tasarruf daima birbirlerine müsavidir. Nitekim bir muhasip için yalnız müşahede edilen kemiyetler ve teşekkül eden münasebetlerin kaydı mevzu bahs olduğu için, tasarruf daima yatırıma müsavi olarak kabul edilir. Nitekim yukarıki tablolarda tasarruf ve yatırım daima birbirine eşit olarak kabul ve tarif edilmiştir. (4) Bu eşitlik biraz evvel de zikettiğimiz gibi, fiatların yükselmesi ve tasarrufdan fazla (tabii ex ante tasarruf) yatırım (ex ante yatırım) yapmak isteyen kimselerin, malların fiatlarını yükseltmeleri, ve bu suretle müstehliklerin istihlâkini daraltmaları, aynı zamanda da mevcut malları daha yüksek fiat seviyesinden satan tüccarlara da havadan inme bir kâr temin etmeleri suretiyle mümkün olmaktadır. İşte enflasyon eldeki tasarrufdan fazla yatırım yapılmak istenince, umumî fiat seviyesinin artması dolayısıyla mecburi tasarruf ameliyesini doğurmaktadır. Şu halde yatırım miktarını tasarruf hacmi içinde muhafaza ederek, iktisadi sistemin istikrar ve muvazenesi idame ettirilebilmektedir. Bunun içinde yapılacak munzam yatırımın mutlâk surette ih-

**TABLO : 10**  
**Vergi Yüğü**  
(Milyon olarak)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953
1. Cari piyasa fiatında GSMH	9.353	9.012	10.155	11.753	12.957	14.042
2. Devletin mecmu cari geliri	1.438	1.255	1.553	1.618	1.981	2.296
3. Memleket tasarrufu	805	867	1.098	1.303	1.760	1.956
4. Vergi yükü % (*)	15,3	13,9	15,2	13,9	15,2	17,3
5. Nisbî yerli tasarruf (**)	9,0	10,1	11,3	11,6	14,3	15,1

(\* ) 1 inci sıranın 2 nciye nisbeti

(\*\*) 3 üncü sıranın 1 inciye nisbeti

(4) Para ve gelir teorisinde uzun münakaşalara sebep olmuş olan bu mefhum ve tarifler üzerinde izahat vermek mevzuumuz haricindedir. Bu mefhumlar hakkında daha etraflı bilgi edinmek isteyenler türkçe de Siyasal Bilgiler Fakültesi Malî Şubesi öğrencilerine verdiğim para Teorisi ders notlarına müracaat edebilirler.

tiyari tasarruf haddi içinde kalması icabetmektedir. Aksi takdirde, ferdlere umumî masraf seviyelerini, gelirlerinden öteye götürerek enflasyonist cereyanların teşekkül etmesine sebep olurlar.

Bu kısa izahattan sonra Tablo. 9 a tekrar bakacak olursak, 1952 ve 1953 senelerinde ihtiyari olarak yapılması mümkün olan tasarrufla, bu seneler içinde, aşırı yatırım masrafları dolayısıyla fiatların yükselmesi ve enflasyonla teşekkül eden mecburi tasarruf seviyesi arasındaki farka işaret edebiliriz. Bu seneler içinde ferdlere ihtiyari bir şekilde normal olarak yapacakları tasarrufun miktarını, ferdi sarfedilebilir gelirlerin % 12 si olarak kabul ettiğimiz zaman, munzam tasarrufun miktarı 1952 senesinde 88 milyon, 1953 senesinde ise 98 milyon olabilirdi. Marjinal tasarruf temayülünün % 12 olarak farzedilmesi şu sebeptedir: 1950 ve 51 senelerinde ferdlere siyasi ve iktisadî hadiselerin tesiri altında büyük bir istihlâk talebinde bulunmaları dolayısıyla marjinal istihlâk temayülünün % 5 civarında oluşunu, 1952 ve 53 seneleri için okadar realist bir nisbet olarak kabul etmiyebiliriz. Bu sebeple 1948 - 51 devresinin marjinal istihlâk temayülünü esas olarak alır ve ihtiyari tasarrufun hacmini hesaplarsak, yukarıdaki rakamları elde ederiz. 1952 senesinin normal tasarruf artışı ile, o sene içinde yapılan munzam yatırımları mukayese edersek, aradaki 138 milyon liralık farkın enflasyonist bir açık olduğunu görürüz. Bu rakam 1953 senesinde 137 milyondur. Şu halde her iki senede de ekonomimizdeki enflasyon boşluğu 150 milyon civarındadır. İşte bu enflasyon boşluğu umumî fiat seviyesinin yükselmesi ve efektif talebin mühim bir kısmının dış aleme yayılarak ticaret bilançosunun muvazenesinin bozulmasına amil olan en mühim hadisedir. Tablo.8 i yeni baştan gözden geçirdiğimiz zaman bu enflasyon tazyikini yaratan amilin, 1952 senesinde yatırım seviyesindeki anormal artıştan ileri geldiğini, 1953 de ise tazyikin daha çok devlet istihlâklerine yani carî giderlerine ve bir de hususî istihlâk masraflarına atfedilebileceğini kabul ederiz. Çünkü 1952 de carî fiyatlarla GSMH daki munzam artışın % 50 si yatırım sahasına gitmiştir. 1953 de ise artışın takriben beşte biri (203) devlet istihlâkine beşte dördü ise hususî istihlâke yöneltmiştir. Şuhalde 1952 senesindeki enflasyonun asıl saiki bu sene içinde ödeyemeyeceğimiz bir hacimde yatırım masrafının yapılmasıdır. Bunlar içinde bilhassa genel bütçeye dahil yatırım seviyesinde 1951 senesine nisbetle pek fazla sayılamıyacak bir artma vukua geldiğine göre, yatırım masraflarını artıran asıl kuvvetin hususi yatırım masraflarından geldiğini kabul etmek icabeder. Devlet bu masrafların kendi ödeme iktidarımız hududunda kalmasını temin için, gerek para politikası, gerekse mali ve iktisadî politika kanallarından hiç bir teşebbüsde bulunmamıştır. Bu sebeple dış aleme borçlanmamız şimdiye kadar rastlanmayan bir seviyeye yükselmiş ve dahili fiatlardaki artış temposu

büsbütün hız kazanmıştır. Aynı zamanda 1953 bütçesi 1952 senesinin iktisadî meselelerini hiçbir suretle hesaba katmayan ve ona göre tedbir alan bir zihniyetle hazırlanmamış ve masraf seviyesi evvelki seneye nisbetle gene mühim bir mikyasda artırılmıştır. Tablo. 2 ye bakacak olursak 1948 den 1953 senesine kadar istihlâkin yani hayat standardının 7.115 milyondan 10.148 milyona çıktığını müşahede ederiz. 1953 senesi carî fiatlarıyla yapılan bu istihlâki 1948 fiatlarına irca eder ve iki tarih arasında hakiki istihlâk artışını hesaplarsak, bu devrede istihlâkin takriben % 29 civarında arttığını görürüz. Buna göre senelik istihlâk artışı vasatî % 5 dir. Diğer taraftan Nüfusumuz 1948 de 20 milyonken, 1953 senesinde 22.5 milyona yükselmiştir .Bu vaziyette senelik nüfus artışı takriben % 2 civarındadır. Şu halde halkımızın hayat standardı senede % 3 nisbetinde artıyor demektir.

Bu tahlil ve mülâhazalar, Memleket dahilinde umumî masraf seviyesini ayarlamak mevkiinde olan Maliyemiz ve devlet adamlarımız için, iki şıktan birine işaret etmektedir. Eğer son iki yıllık yatırım (gerek hususi gerekse âmme sektöründe) ve devlet istihlâki (milli savunma, eğitim sosyal yardım, ve iktisadî kalkınma masrafları) ni aynı seviyede muhafaza etmek istersek, bugünkü kadar gelir temin eden vergi sistemimizle iktifa edemeyiz. Vergileri artırmak suretiyle hem hususi yatırımları bir mikdar kısmak hem de daha fazla bir nisbette hususi istihlâk masraflarını tahdit etmek mecburiyetindeyiz. Tablo. 10 bize 1948 - 53 devresinde muhtelif senelerde vergi yükünün nisbetini göstermektedir. 1953 senesi bu nisbeti % 17,3 vermek suretiyle bir rekor teşkil etmektedir. Bu nisbet diğer memleketlerde kıyaslandığı takdirde çok ağır bir mahiyet arz etmemektedir. Bununla beraber, sulh seneleri içinde ve iktisaden az gelişmiş bir memleket olmamız dolayısıyla bizim için pek de hafif telâkki edilemez. Aynı tabloda Carî piyasa fiyatıyla GSMH mızdan devletin aldığı payların son senelerde gittikçe yükselmekte olduğu müşahede edilmektedir. Bütün mesele iktisadî gelişmenizi kösteklemeden bu marjı ne nisbette bir mikdar daha öteye itebilme imkânının mevcudiyetidir. Bizde ziraî kazançların gelir vergisinden muafiyeti keyfiyeti, bu marjın oldukça geniş olduğunu hatırlatan bir vakiadır. Eğer ziraî kazançlar da vergiye tâbi tutulursa, esasen himayeli bir fiatla mahsulünü satarak gayet geniş bir iştirak kudretine sahip bulunan köylünün piyasaya arz ettiği aşırı talep, kendi iktisadî imkânlarımız hududuna sokulabilecektir. Aksi takdirde dahili enflasyon iktidarımızı aşan harcamalar yüzünden her devre biraz daha şiddetlenerek dahili ve harici muvazenesimizi bozacaktır. Bu hal kâfi derecede ilerler ve zaman geçmeden tedbir alınmazsa dış muvazenesini devalüasyona baş vurmadan düzeltmek imkânsız hale gelecektir. Enflasyonun dahildeki tesirleri ise, iktisadî kitaplarında gayet vazıh olarak zikredilen bir sürü zararlı neticeleri peşinden sürükleyerek, iktisadî gelişme hedefini var gücüyle baltalayacaktır.